

ANIMADVERSIONES
DE LIBRIS RARIS.

QUARUM
PARTEM POSTERIOREM
CONS. AMPL. FAC. PHIL. ABOËNSIS
PRÆSIDE

M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

*Eloq. Prof. Reg. & Ord. R. Acad. Litt. Hum. Hist.
& Antiquitt. Membro.*

PRO GRADU

publico examini modestè submittit

PETRUS JOHANNES ALOPAEUS,
Wiburgensis,

IN AUDIT. MAJ. DIE XVIII. JUN. MDCCXCII.

H. A. M. C.

ABOÆ TYPIS FRENCKELLIANIS.

§. VII.

Is quæ supra disputavimus, expensis, facile intelligitur, vulgares, qui habentur *Librorum Rariorum Catalogos*, sua licet laude (ob usum quem Bibliophilis ac Bibliothecarum Præfectis præstant haud contemnendum) nequaquam fraudandos; ea tamen vel industria vel consilio ac ratione nondum esse confectos, ut justis hominum eruditorum satisfaciant votis (a): quod scilicet consilium & subsidia amplissima,
C & lon-

(a) Non loquimur hoc loco de Indicibus, qui obiter tantum & per occasiones raritatem commemorant librorum, alio cæterum consilio enumeratorum; quales non pauci sunt Catalogi librorum venum propositorum: licet nec hujus generis annotationes, ubi ab hominibus peritis & candidis profectas esse reperimus, negligi debeant. Semper vero iis fidendum non esse, recte, post alios, observat J. G. SCHELHORN *Anleit. für Bibliothekare und Archivare*, I. Th. p. 358 sq. Neque Catalogos proprie spectamus, quibus possessores Bibliothecarum, sive privatarum sive publicarum, suas tantum opes exhibent; quales ex g. sunt SAM. ENGEL *Bibliotheca Selectissima* &c. (Bernæ 1743,

& longam experientiam, & laboris constantiam singularem requirit, quo in librorum immensa hac mole, qua Respublica literaria fere opprimitur, (diversissimis locis, temporibus, linguis &c. editorum) perfici feliciter possit. Mirum igitur videri non debet, in vulgaribus hujus generis Indicibus, etjam ditissimis, plurimos omitti libros non modo *Raros*, sed etjam simul *præstantes*, nec uno nomine *commemorabiles*; auctoribus scilicet Indicium ignotos. Diu continuari, & omnibus locis ubi litatum est literis, urgeri hoc studium, ac symbolæ ad illud adjuvandum indefessa plurium eruditorum virorum industria collatæ, a peritis Bibliognostis diligenter colligi ac lustrari debent, antequam ex variis his auxiliis, plenæ tandem (quodam-

8:o) JO. LUD. BÜNEMANNI *Catal. Libror. -- rarissimor. &c.* (Mindæ 1732, 8:o) MICH. DENIS *Merkwürdigkeiten der K. K. Gaxellischen öffentl. Bibliothek* (Wien 1780, 4:o) &c. &c. quamvis hi materiam utique egregiam offerant, ex qua colligi pleniores librorum rariorum copiæ debeant. Sed eos in primis indigitamus Catalogos generales, quibus hujusmodi librorum notitiam ex professo tradere auctores instituerunt: cujus generis sunt JO. VOGT *Catalogus libror. rariorum* (Hamb. 1753, 8:o), DAV. CLEMENT *Bibliothèque curieuse &c.* (Vol. I-IX, Goett. 1751-1760, liber deinde non continuatus!), MELCH. LUDV. WIDECHIND *Verzeichniß von raren Büchern* (I-IV Stück, Berlin 1753-1755, 8:o), JO. JAC. BAUER *Bibliotheca libror. rarior. universalis I-IV Th.* cum *Supplementor.* Vol. I & II (Nürnb. 1770-1774, 8:o), &c.

dammodo!) atque omni laude cumulatae existant copiae; sensim illae porro cum supplendae, tum novis subinde habendis delectibus, tempore progrediente, augendae. Interea ipsa saepe ingens librorum talium raritas, qua fit, ut ad paucissimorum perveniant Bibliophilorum notitiam, in causa est, cur debitum sibi locum inter hujus generis lautitias occupare, nusquam inveniantur; quales inprimis in regionibus ubi studium Bibliognosiae minus ferbuit delitescentes, passim deteguntur (b). Contra libros paratu non difficilli-

C 2

mos

(b) Sic non ita pridem ADLER ex Italia cognitionem secum reduxit librorum plurium summae raritatis pretio insignium, quorum notitia neque caeterum Bibliophilis videri debet spernenda. (Vid. Ejusdem *Uebersicht seiner Reise nach Rom*). Quales sunt:

Marini (*Marci*) Arca Noë, Thesaurus Linguae Hebraicae. Venet. 1593. Partes II. (L. c. p. 52).

Bibliothecae Apost. Vaticanæ Codd. MSS. Catal., in tres partes distributus, in quarum Prima Orientales, in Altera Graeci, in Tertia Latini caeterique Europae Codices *Stephanus Euodius Assemani* & *Josephus Simonius Assemani* recensuerunt &c. Romae 1756 fq. Vol. III Fol. In fatali, quod Palatium Vaticanum afflixit incendio die 30 Aug. A. 1768, omnia exemplaria hujus Catalogi, praeter unicum quod in Bibliotheca ipsa collocatum fuerat (paucissimaque dono fortassis data, quale in Bibliotheca Universitatis Hafniensis asservatur) periisse docet. Summum evitandum causa, novam editionem vix sperandam esse, addit. (Ib. p. 85 fq.).

Melchitarum Versio Arabica Psalterii, in Monte Libano in Cœnobio S. Johannis, *Schoair* dicto, quantum im-

mos in raris recenferi, imo rariffimis, nonnunquam videas;

preffum 1770. (Ib. p. 135: de hac Typographia cfr. LÜDEKES *Beſchr. des Türkifchen Reiches*, 111 Th. p. 249 ſq.). Facile eſt ad intelligendum, libros omnes in remotis illis oris impreſſos, raris eſſe annumerandos, noſtrisq; hominibus ægre innotefcere: unde priores etiam Pſalterii ejusdem editiones in hunc cenſum merito referri, patet. Quin editiones quoque Londinenſes hujus verſionis (A. 1725 a Collegio Miſſionum duplici forma procuratas, quarum illam quæ in 8.o prodiit, Bibliotheca noſtra poſſidet Academica) vulgares minime eſſe, conſtat.

Miſſale Romanum, auctoritate Paulli V Sinice redditum a P. Ludovico Buglio, Sœc. J. Panormitano. Pekini in Collegio ejusdem Societatis 1670 Fol. (Ib. p. 173).

Biblia Polyglotta (V. Teſt.) Hebraice, Arabice, Perſice, Chaldaice, cum commentario Raſchi. Conſtantinopoli 1546.

Item alia Editio, Hebraice, Chaldaice, Hiſpanice, Neo-Græce, cum Commentario Raſchi. Ibid. ex officina Elieſer filii Gerſon-Sonzino, 1547. Cujus non nili unicum Exemplar novit exiſtare. (Ib. p. 223 ſeqq).

Libros raros ac rariffimos in Svecia editos (aut peregre licet impreſſos, ad noſtras tamen literas pertinentes) in laudatis nuper Indicibus generalibus parce commemorari, mirum non eſt; cum ipſi noſtrates admodum mancum hætenus dederint talium ſcriptorum cenſum. Colligenda hinc inde eſt eorū notitia: ex Diſſ. JOH. ALNANDRI (Præſ. FAB. TÖRNER) Upſ. a. 1722, 8.o edita (& reuſa Roſt. & Lipſ. 1725, 8:o) *Hiſtoriolam Artis Typographicæ in Svecia exhibente*; ex binis Diſſertationibus JOH. LEXELII, Præſide JOH. IHRE a. 1741 & 1743 Upſaliæ editis (Stockh. 4:o im-

deas; exemplum ab uno datum Indice, reliquis te-

C 3

mere

pressis) *De causis raritatis librorum* (maxime ex Parte Post.); ex Diff. SAM. JOH. ALNANDRI, ed. ib. 1764, 4:o, *Historiam librorum prohibitorum in Svecia* persequente (cujus non nisi Specimen I prodit); ex JOH. SCHEFFERI *Svecia literata*, Holm. 1620, 8:o (recusa in JOH. MOLLERI *Bibliotheca Septentrionis eruditi* Lips. 1699, f. Hamb. 1698, 8:o); ex RICH. VON DER HARDT *Holmia Literata*, quæ prodit auctior & emendatior Stockh. 1707, 4:o; ex Orationibus duabus doctissimis a. 1758 coram Regia Academia Scientiarum Stockholmæ habitis (ibidemque eod. anno editis, in 8:o) PETRI JONÆ BERGH *Om Stockholm för 200 år sen, och Stockholm nu för tiden*, & ANDRÆE ANT. VON STJERNMAN *om de Lärda Vetenskapers tilstånd i Svearike, under Hedendoms och Påfvedoms tiden*; ex Ejusd. STJERNMANNI *Bibliotheca Sviogothica* (cujus nonnisi Tomus II prodit, Stockh. 1731, 4:o); nec non ex Ejusd. *Anonymorum Script. Gentis Sviogoth. Centuria I & II* (ib. 1724 & 1726, 8:o); & Ejusd. *Abna literata*, Stockh. 1719, 4:o; ex JOH. ERICHSON *Bibliotheca Runica* (cum crisi, Antwort auf die Frage ob Erichsons Bibl. Run. für vollständig zu halten sey), Greifsv. 1766, 8:o maj; ex JOH. AD. SCHINMEIERS *Gesch. der Schwedischen Bibel-übersetzungen*, Flensb. und Leipz. 1777-1782, I-IV St. mit 2 Beyl. 4:o; ex Dissertationibus IV Cel. JOH. HENR. LIDÉN *Historiolam Literariam Poëtarum Svecanorum* exhibentibus (Ups. 1764-1772, 4:o); ex Dissert. XII Cel. ERICI MICH. FANT *Historiolam Litteraturæ Græcæ in Svecia tradentibus*, cum gemina Diff. (*Quatvor Decades viror. scientia Græcar. literar. in Patria - - celebrium*) supplementi instar addita, Ups. 1775-1786, 4:o, nec non Ejusd.

mere sequentibus (c). Cujus rei inprimis causa est,
quod

Conspectu rei Diplomaticæ Svecanæ (Dissertt. III) ib. 1780
sq. edito, ex præclara CAR. GUST. VARMHOLTZ *Bibliotheca
Historica Svec-Gothica*, I-VI Del. Stockh. 1782-1791,
8.o: ut alia taceam subsidia, ex quibus passim colligi talia
queant; inter quæ præter Scriptores Historiæ nostræ Eccle-
siasticæ, (BAAZIUM &c.), & *Ephemerides* varias *Eruditas*,
Collectionesque Historicas (inter quod utrumque genus e-
minent quas eximie Cel. GJÖRWELL diligentiae debemus),
Catalogi quidam librorum auctione publica in patria diven-
ditorum, haud infimum occupant locum; quales sunt *Er.
Gyllengrip*, Stockh. 1737, 8.o; *Erici Ström*, ib. 1749, 8.o;
Car. Gust. Tesfin, ib. 1771, 4.o; *Laur. Salvii*, ib. 1774,
8.o; *Car. Aurivillii* Upf. 1787 & 1788, 8.o; *Car. Frid.
Mennander* ib. 1787 & 1788, 8.o; &c. In quorum tribus
posterioribus raritas etiam librorum magis minusve dili-
genter, indicatur. Reliquos autem omnes Indices nostros
copia vincit, quantum ad libros Svetice editos, Catalogus
librorum quibus Bibliothecam R. Academiæ Scientiarum
Stockholmensem locupletavit Illustriss. *Rosenadler* (ed.
Stockh. 1780, 4.o): quas opes si quis, raritatis momento
diligenter expenso atque adscripto, in hunc usum dirigere
instituat, gratam sane bibliophilis præstabit operam. Nec
Bibliothecarum modo Patriæ ditiorum cum publicarum,
tum privatarum Indices diligenter consulti, sed etiam An-
notationes Bibliophilorum nostrorum non parum auxilii,
hoc opus molienti promittunt; inter quas eminent, quod ad
libros superiorum seculorum, *Palmisköldianæ*, in Reg. Aca-
demiæ Upsaliensis Bibliotheca servatæ. Cæterum, tam exi-
guus plerumque numerus exemplarium, ob emtorum pauci-
tatem, imprimi apud nos solet, ut libri facile rarefiant, ii

quod inter raritatis genus quod *absolutum* quodque *respectivum* supra diximus (§. III p. 8 seq.) discrimen aut facere aut indicare Catalogorum auctores negligunt: unde multæ in hanc rationem turbæ immigrarunt (*d*). Nec nihil hoc malum auxit venditorum quo-

etiam, quos auctores data opera (cujus tamen generis exempla recentiora neque apud nos defunt) in paucorum (amicorum suorum) venire manus nolunt, adeoque nec parcissime edendos curant.

(*c*). Sæpe accidit, ut libri olim vehementer rari, postea fiant frequentiores; ex. g. tum exemplaria primum non nisi dono data, Principum liberalitatem ac favorem (quorum sumtibus editi sunt) testatura, venum deinde exponuntur: ut apud nos operi splendido *Svecie antiquæ & bodiernæ* contigisse, notum est (vid. WARMHOLTZ *Bibl. Hist. Svecogoth.* P. I. p. 61 sq), & Neapoli magnificentissimo operi *Antiquitatum Herculanensium* accidisse, narratum legimus. Docet etiam ADLER l. c. libros quosdam Arabicos in Typographia Medicea seculo XVI impressos, ac hactenus valde raros habitos, modico pretio Florentiæ jam esse venales.

(*d*). Sæpe quidem addunt Indicum Auctores, librum esse rarum *apud nos*, h. e. in sua patria; sed neque id semper fit, neque satis diligenter: quales præterea libri non in Catalogos *universales* referri debent, (aut absolute raris immisceri,) sed usui nationis cujusque speciali dicandos. Non probabitur credo Hispanis, Italis, Anglis, Index librorum rariorum universalis, ubi libros apud se facile obvios elogio *rarisimorum* salutari videbunt; quod fieri necesse est, si alii quam qui ejus ipsius nationis eruditorum judicio, apud quam prodierunt, rari pronunciantur, huic generi an-

quorundam cupiditas, aut possessorum atque Biblio-
theca-

numerantur. Sic editi a *Jo. Scheffero* libri nonnulli (*TER. ERLANDI de vita & miraculis S. Erici Sueciae Regis*, Stockh. 1675, 8:o; *Chronicon de Archiepiscopis* - Ecclesiae Upsalienfis, Upsl. 1673, 8:o; de Regni Sueciae insignibus, Stockh. 1678, 4:o; &c.) *ERICI OLAI Svecorum Gothorumque Historia*, cum notis *Jo. Loccenii* (Stockh. 1654, 8:o); *Chronica Rhythmica* a *Jo. Hadorphio* in lucem emissa; (*Twå gamla Swenske Rym-Räknisor*, Stockh. 1674, 4:o) *Hervarar Saga*, på gammal Götska med *Ol. Verelii* uttolkning och notis (Upsl. 1672 Fol.); *Jo. STJERNHÖÖK de Jure Sveonum & Gothor. vetusto* (Stockh. 1672, 4:o); *Jo. BAAZII Inventarium Ecclesiae Sveo-Gothorum* (Lincop. 1642, 4:o); *SNORRE STURLUSONS Heims Kringla*, -- ed. *Jo. Peringsköld*, Stockh. 1697, Fol.; pluraque alia opera typis in Suecia excusa, apud nos latis parabilia sunt, quæ rara audiunt exteris, apud quos de multis aliis, longe rarioribus, altum contra est silentium. Sic *Dyalogus creaturarum moralizatus*, Stockh. 1483, 4:o (primus liber in Suecia impressus), reliquæ ab *ALNANDRO (Hist. Artis Typogr. in Svec.)* ac aliis supra commemoratis auctoribus laudata antiquissimæ apud nos artis specimina, incognita illis sunt: nihil habent de *Vita b. Brynolphi condam Episcopi Scarum* &c, adeo rara, ut non nisi unum superesse constet exemplar (*WARMHOLTZ l. c. T. IV p. 44 lqq. & GJÖRWELL Sv. Biblioth. P. 3. p. 272-287*); vix quidquam de *Legendis, Breviariis & Missalibus* nostris, de editionibus *Historiolarum Islandicarum (Sagor)* rarissimis &c., quamvis libri multi, non majoris sane pretii, diligenter enumerentur. (De *BAAZII Inventario* &c. monere placet, pleraque exemplaria quæ nos hic vidimus, ex eo-

thecariorum quorundam] ambitio, qui aut lucrum aut D glo-

rum esse genere in quibus notus ille locus p. 663-666 mutationem nullam subierit; cf. WARMHOLTZ l. c. T. IV p. 15, & LAGERBRING *Saml. af Handl. &c.* P. I. p. 22-33. Obfervavimus etiam, libros quosdam peregre impressos ac domi raros, apud nos in auctionibus publicis non infrequenter (pro consuetudo scil. librorum in Svecia numero) vendi: quales sunt SAAVEDRA *Corona Gotthica Castellana* &c. Munster 1646, 4:o, quam *rarissimis* annumerari videas (BAUER l. c. T. IV p. I; cfr. WARMHOLTZ l. c. T. III, p. 122 sqq); *Gustavus Magnus* s. Panegyricæ Orationes de obitu Gustavi, Lugd. Bat. 1637, 12:o &c.; ob conjunctionem cum nostris rebus, solito copiosius sine dubio huc translatis? Sed refert inter *raros* libros idem BAUER quosdam etiam alios, apud nos minus ægre reperiundos; ex. g. (l. c. T. II. p. 73, præeunte *Engelio*) GUTBIRII *N. Test. Syriacum*, Hamb. 1663, 8:o (exemplar Bibliothecæ Acad. præfert a. 1664, & adjectum *Lexicon Syriacum* a. 1667), frequentia reliquas editiones N. T. Syriaci apud nos facile vincens; & s. p. Indicem contra texere si institueremus librorum exterorum, in patria nostra rarorum, ingens facile volumen conficere possemus; ac vel iis enumerandis qui in Bibliotheca Acad. Aboënsis (nequaquam divite) asservantur, hujus generis, (in Catalogis librorum rariorum vulgo recensitis), plagulas aliquot implere liceret. Adferendi quippe essent libri plerique *Lusitanici & Hispanici*, multi in *Italia, Anglia* &c. impressi, aliquando ad nos delati. Exempli causa quosdam recensebimus (iis tamen omnibus præteritis, qui in *Historia Bibliothecæ R. Acad. Aboënsis* a Dn. Praefide edita jam commemorantur):

gloriam ex horum copia cimeliorum quærentes, mi-
nus

Historia de los vandos de los Zegries y Abencerrages-- de Granada, de las civiles guerras que vuo en ella, &c. por *Ginez Perez*, P. I. Barcellona 1610; P. II Cuenca 1619; 12.o. (Partem 1, ex Arabico scriptore *Aben Hamin* se transtulisse fatetur.). Vid BAUER T. II. p. 124, cui Prior tantum Pars innotuit.

Varias Antiquedades de Espanna, Africa y otras Provincias, por -- *Bernardo Aldrete*. Ambers 1614, 4.o (BAUER T. I. p. 13; cf. DENIS Savell. Biblioth. p. 327).

Las Obras y Relaciones de *Ant. Perez*, per Juan di Tornes 1644, 8.o (ib. T. 3. p. 182.). Historia general de Espanna, por *Juan de Mariana*. Madrid 1617, Fol. (ib. T. 3. p. 27). Relacam dos gloriosos successos que as armas de S. M. el Rey Joam IV &c. Lisb. 1644, 4.o.

Parte prima y segunda de la Diana de *George de Monte Major*. Barcelona 1614, 8.o. (BAUER T. 3, p. 89, habet a. 1615, & nomen auctoris vitio typographico corruptum exhibet *Monte Magor*).

El Alphonso, o la Fundacion del Reyno de Portugal, Poema Epico del Cavallero *Francisco Botello de Moraes y Vasconcelos*. Salamanca 1731, 4.o. (Hanc editionem ignorasse videtur Cel. DIEZE; Vid. *Velasquez Gesch. der Spanischen Dichtkunst*, 3as. p. 553).

Operas Portuguezas, T. 1 & 2. Lisboa 1746, 8.o; & Theatro Comico Portuguez, T. 1 & 2. Ib. 1747, 8.o.

Plures exscribere piget titulos, imprimis librorum recentiorum, quos in natali solo raros haud esse, opinamur: adjungere tamen placet opera bina, Gallice edita, sed res Lusitanicas atque Hispanicas persequentia, nec illa apud nos

nus diligens atque severum in iis laudandis cumulan-
disque

vulgaria: La vie & les actions de Jean II Roy de Portugal, trad. de l'Espagn. de *Vasconcelos*, Paris 1641, 80 (BAUER Suppl. T. II. p. 374.); & Annales d'Espagne & de Portugal — par *Don Juan Alvarez de Colmenar*. Tomes IV. Amst. 1741, 40.

Inter *Italicos* commemorasse hos sufficiat: ALPH. CIACCONII Vitæ Pontificum & Cardinalium, ab *Oldoino* recognite. Romæ 1677, Tomi IV Fol. (BAUER T. I. p. 203). MAR. GUARNACCI Vitæ Pontificum & Cardinalium a Clemente X usque ad Clementem XII. Tomi II ib. 1751 Fol. (BAUER T. 2. p. 66).

Tabernacoli diverſi da G. B. *Montano*. Romæ 1622 Fol.

Descrittione di tutta Italia, di *Leandro Alberti*. Vinegia
1588, 4:o (BAUER Suppl. T. I, p. 36).

Chronica dell' origine e progresi della Casa Ottomana,
comp. da *Saidino* Turco, e tradotta da Vinc. Bratutti. P.
I. Viennae 1649, 4:o (BAUER T. 4. p. 7).

Memorie istoriche de' Monarchi Ottomanni, di *Giov. Sa-*
grado. Bologna 1686, 4.o.

Historia della guerra fra Turchi e Persiani di *Gio. Thomaso Minadoi da Rouigo*. Venetia 1588, 4.o.

Historia Africana della divisione dell' imperio degli Arabi, — dal Gio. Battista Birago. Venet. 1650, 4to (BAUER T. I. p. 114).

Bentivoglio Historia della guerra (quæ duo vocabula peslime omittit BAUER Suppl. T. I. p. 199) *di Fiandria*. Venet. 1645, 4.0.

L' Ottomano di *Lazaro Soranzo*. Milano 1599, 8.o

disque] iudicium adhibuerunt. Nimis præterea hæc
copiæ

(BAUER T. 3. p. 96, editionem latinam laudat a. 1600; MEUSELIUS *Biblioth. Hist.* Vol. II, P. I. p. 312, Italicam vetustiore, Ferrara 1598, 4:o; neuter nostræ meminit).

Inter egregia & splendida opera, in Italia edita, quæ nuper accesserunt, sequentia indicasse sufficiat.

Istoria de' Fenomeni del Tremoto avvenuto nelle Calabrie, e nel Valdemone, nell' anno 1783, posta in luce dalla Reale Accademia delle Scienze e delle Lettere di Napoli. In Napoli 1784, forma Atl. cum Tabb. plurimis.

Antichita Romane; opera di Cavaliere *Giambattista Piranesi*, divisa in Quattro Tomi. Ed. II. Roma 1784. Forma Atl.

Vedute di Roma, disegnate ed incise da *Giambattista Piranesi*. Vol. II. Forma Atl. maxima.

Jo. Bapt. Piranesi de Romanorum magnificentia & Architectura. Romæ P761. Forma Atl.

Ejusd. Campus Martius antiquæ urbis. Romæ 1762. Forma Atl.

Ejusd. Lapidés Capitolini, sive Fasti Consulares triumphalesque Romanorum ab urbe condita usque ad Tiberium Cæsarem. Romæ 1762. Forma Atl.

Raccolta de' Tempj antichi, opera di *Francesco Piranesi*. Roma 1780. Forma Atl.

Monumenti degli Scipioni, publicati dal Cavaliere *Francesco Piranesi*. 1785. Forma Atl.

Minores libros Italicos silentio præterimus, ut & reliquos ad hanc rationem pertinentes; ac finem huic Notæ facturi, duo tantum volumina adjicimus, in Bibliotheca

copiæ creverunt turba adjungenda librorum obscurissimorum, & editionum ineptarum omnique laude destitutarum; cui temeritati nisi obex ponatur, omnis tandem Bibliophilorum in hoc genere diligentia, alacritas & patientia, immensa indicum mole opprimetur (e). Porro incommoditatem non parvam parit

D 3

ha-

Acad. item asservata, *Constantinopoli* typis impressa celebris illius *Ibrahim Effendi*, nempe

Tobfet-ul-Kjabar h. e. *Domum potentium*, auctore *Hâdschjy Châlyseh* cognominato *Kiâtib Tschelebi* (*Historia rer. navalium a Turcis gestarum, Turcice*, Biblioth. CAR. AURIVILLII p. 33 N:o 626, Fol.) cum mappis Geographicis V, Constantinopoli 1723, Fol. minori (vel 4:o majori?). Cfr. LÜDEKE l. c. p. 52. ubi quod dicitur 25 foliis constare, sine dubio sphalma est typographicum; nostrum enim exemplar foliis constat 84.

Chronicon Turcicum. Constantinopoli 1733. *Persice*. (Ita hoc volumen describitur in Bibliotheca Cel. CAR. AURIVILLII p. 11. N:o 204 Folio, unde ad nos accessit). Volumini ipsi adscriptum legitur: *Chronicon determinans tempora inde a Mose Hegiram usque & secula etiam hanc sequentia: Persica lingua*. Nescimus definire, utpote in his literis hospites, quisnam sit e libris a Cel. LÜDEKE l. c. p. 51-60 enumeratis? Forte XII (ib, p. 53), *Tachwym Temdrych*? Nam & hic a. 1733 prodiit. Sed titulus non bene concinit; ac volumen nostrum non tantum 123, sed 129 constat foliis. Itaque aliis hanc rem diligentius definiendam relinquimus.

(e). Cfr. supra §. IV. p. 12. Cui usui erit libros insulsos, sine judicio ex aliis compilatos, qui eam ipsam ob causam ra-

harum rerum curiosis atque studiosis, quod differentia librorum rariorum illa quam supra tetigimus (§. VI p. 14) *materialis* & *formalis* (venia sit verbis!) in Catalogis non satis diligenter observetur & indigetetur. *Librum* igitur rarum salutari interdum videmus, in cujus aliam quam quæ in Catalogo laudatur *Editionem* incidentes, incerti sumus an de hac etiam idem valeat iudicium (vel an vitio adeo typographico in anni nota, formæ indicio &c. Catalogus fallat)? hujus-

rescunt, quod merito negliguntur (v. g. libros multos Asecticos, sic dictas Postillas, Juridicos Germanorum tractatus, Initia disciplinarum, Fabulas Romanenses &c. &c.), in Catalogos librorum rariorum referre, & sic talibus quicquillis pretium aliquod comparare conari? Si ne *rare* quidem *ac præcipue* cujusdam ineptitudinis ac stultitiæ dote eminent, ut risu saltem excitando delectare valeant, (in quo genere celebria sunt apud nos Carmina Svecica *Svenonis Dalii*, vulgo *Salig Gubben* dicti; cfr. LIDÉN l. c. p. 73 sqq); cur colligendi aut commemorandi sunt? Nobis quidem nec *Heurnii* Antiquitates Philosophiæ Barbaricæ, nec *Hornii* Historia Philosophica &c. (cujus commatis ingens invenitur multitudo, *rariſſimorum* elogio ornati jure merito, locum juxta singularis pretii libros occupare in vulgaribus Indicibus videntur. In nostra quidem patria, ut librorum proventus multo est paucior, ita nec rariorum inter illos enumeratio diligentior studia hominum immensa adeo copia deterrere potest: sed minime tamen auctores sumus nostris, talium rerum studiosis, ut sine interni ullius pretii, sive essentialis sive accidentalis consideratione, rejectamenta omnia literarum nostrarum in vitam revocare instituant.

hujusmodi superandæ dubitationi non nisi nova susci-
pienda disquisitione pares futuri (f). Molestiam quo-
que

(f) Sæpe nobis v. g. *Bauerianum* Catalogum consulentibus, hoc accidit. Indicatur aliquando editio recentior, adjecto elogio: *liber rarus*. Incidimus postea in editionem aliam vetustiore, dubii an & ad hanc idem pertineat judicium? Interdum inter duas editiones, raritatis elogio ornatas, mediam reperimus, nescientes, utrum huic etiam idem competat? Ad usum igitur talium Indicum commodiorem non parum conferet, si hujusmodi nævi sensim tollantur: cui rei majorum Bibliothecarum Catalogi, in lucem editi, vehementer inservient. Exempla pauca adponemus:

Sarbievii Lyrica &c. Antv. 1632, 8:o (12:o?) audit *Liber rarus* (BAUER T. IV p. 21); inter cujus editiones non paucas, in Bibliotheca Acad. servatur Antv. (typis Jo. Cnobbari) 1630, 12:o.

Paruta Storia Vinetiana, Vinetia 1654 4:o dicitur *Liber rarus* (Suppl. T. II. p. 256); cujus duæ notæ nobis sunt edd. antiquiores, Ib. a. 1605 & 1645, 4:o.

Pierii Hieroglyphica, cujus libri edd. III indicantur, (Basil. 1575 & 1656, ac Fr.ft. 1673 Fol.) vocatur *Liber rarus* (T. III. p. 206): Bibl. Acad. habet edd. Lugd. 1586 Fol. & Fr.ft. 1614, 4:o.

Plotini operum Ed. Florent. 1492 Fol. appellatur *Liber rarissimus* (Suppl. T. II. p. 292); Ed. a. 1540 Fol. f. 1. o-
pus rarum; & Ed. Basil. 1520 Fol. *Liber rarus* (T. III p. 220).

Genebrardi Liber de jure sacrar. electionum, Paris. 1593, 12:o, salutatur *Liber rarissimus, liſtoris manu publice combustus* (T. II. p. 18); quod de *Parisiensi* tantum hac

que Bibliophilis nonnunquam creat, quod *causam raritatis*

editione valet; cfr. VOGT *Catal.* p. 304. Bibliotheca Acad. aliam possidet editionem *Leodii* 1601, 8:o.

Berosi Antiquitatum Libri V, Witteb. 1612, 8:o, audiunt *Liber rarus* (Suppl. T. I. p. 206). Bibliotheca Acad. editionem possidet Antverp. 1552, 8:o; quam inter raras referens MEUSELIUS (l. c. V. I. P. II. p. 17) Wittenbergensem illam docet esse *parabilibrem*.

Ludovici Vartomans - Ritterliche und lobwürdige Reise, welche saget von dem Landen Egypto, Syria, Arabia, Persia, India und Ethiopia. Fr.ft 1556, 4:o audit *Liber rarus* (T. IV p. 235). Editionem hujus versionis antiquiorem (Bas. 1537 Fol.) commemorat LÜDEKE (l. c. p. 94); aliam adhuc antiquiorem (Augsb. 1530, 4:o). Tres recentiores, STUCK (*Verzeichnis von Land- und Reise-beschreibungen*. Halle 1784, 8:o) p. 308 & p. 19, scil. Leipz. 1608, 1610 & 1615, 8:o; Latinas, Anglicam (in Collectione *Purchasiana*) Belgicam & Hispanicam filemus; sextæ Germanicæ, scriptoribus de novo orbe, edit. sub titulo *Die neue Welt*, Argent. 1534 Fol. insertæ, meminit MEUSEL l. c. (vid. Vol. II P. I. p. 339 sq.). Editionem hujus libri (infert etiam Collectioni *Ramusianæ* T. I.), originalem *Italicam* Venet. --- 12:o laudant STUCK l. c. *Nachtrag* (Halle 1785) p. 10, & MEUSEL (l. c.); aliam a. 1508 Fol. editam LÜDEKE l. c. qui *Patritium Romanum* vocat, quo honoris nomine etiam in rubro versionis Hispanicæ salutatur (STUCK & MEUSEL l. l. c. c.) Eundem esse hominem, qui in editt. Italicis & quibusdam Germanicis ac Latinis &c. *Barthema*, in aliis Germanicis & Latinis *Vartomamus* appellatur (cfr. STUCK l. l. c. c. & p. 25 atque p. 345), recte observavit MEUSEL, STUCKIO non animadversum. Hu-

ritatis significare Indicum auctores sæpe negligunt,
E
nec

jus Itinerarii editionem Bibliotheca Acad. possidet Vene-
 tianam a. 1518, 8.o, ubi auctor *Ludovicus de Vartbema*,
Bononiensis (Bolognese) vocatur; quam quia Bibliographis
 quos consulere nobis contigit, ignotam fuisse animadverti-
 mus, paucis describendam judicavimus. Titulus est: *Iti-
 nerario de Ludovico de Vartbema Bolognese ne lo Egy-
 pto ne la Suria ne la Arabia Deserta & Felice ne la Per-
 sia ne la India: & ne la Ethiofia. La fede & vivere
 & costumi de tutte le prefate Provincie. Novamente im-
 presso. Dedicatur liber alla Illustriss. & excellentiss. Si-
 gnora la S. Contessa de Albi: & Duchessa de Tagliacozo
 Madamma Agnesina Feltria Colonna. In fine (ante Regi-
 strum sive Tabulam contentorum) additur: Qui finisse l'ope-
 ra chiamata Itinerario: De Ludovico de Vartbema Bolo-
 gnese. Nello Egypto: nella Soria: nella Arabia &c. (ut
 in rubro). Stampata in Venetia per Zorzi di Rusconi Mila-
 nese: Regnando linclito Principe Miser Leonardo Loredano:
 Nella incarnatione del nostro signore Jesu Christo M.D.XVIII.
 adi XX. del Mese de Decembre. Itine. Constat plagulis
 (ar^o) XI cum dimidia.*

Marshamii Canon Chronicus Ægyptiacus, Ebraicus, Græ-
 cus &c. Franequ. 1699 4.o. *Ed. rara.* (Suppl. T. II. pag.
 199). Exemplar Bibliothecæ Acad. exhibet a. 1696; BER-
 TRAM (*Entwurf einer Gesch. der Gelahrtheit*, I Th.) p. 454
 laudat ed. a. 1690; MEUSEL l. c. Vol. I. P. II. p. 23, ed.
 a. 1698: omnes prodiisse *Franequeræ*, in 4.o, dicuntur.
 Num erroribus typographicis hic dissensus est adscriben-
 dus? Vel num titulus toties fuit mutatus? Ipsum enim li-
 brum in eadem urbe intra 9 annos quater fuisse reculum
 (qui Lipsiæ quoque prodiit a. 1676, 4.o), verisimile non
 videtur?

nec reliquas libri aut editionis laudes, utrum ille præ-
stans

Batei Elenchus motuum in Anglia &c. Part. II. Amst. 1663, 12:0. *Ed. rara* (Suppl. T. I. p. 183). Rariores editiones antecedentes tacentur, quas tamen indicat citatus nominatim WIDECHIND (p. 330); qui observat auctorem primo Parisiis librum hunc suum edidisse a. 1649, 12:0, ficto nomine *Theodori Veridici* Præfationi subjuncto, quomodo etiam edit. F. ft 1650 apud Sam. Brown 4:0 illud exhibet. Postea librum Partibus II constantem, a. 1663, 8:0, editum fuisse Londini, typis *J. Flescher*, recte docet, vero auctoris nomine expresso; quam Edit. possidet Bibliotheca Academica. Eam vero præcescit alia, ibidem ab eodem J. Flescher impressa, 1661, 8:0, (cujus etiam *Partem I.* Biblioth. servat Acad.) quæ *recognita & aucta æra Christianæ Anno 1660* in rubro appellatur; ubi nomen auctoris scribitur *Geor. Batius* (non *Bateus*, ut in edit. proxima), quomodo etiam Epistolæ dedicatoriæ & Præfationi subscriptum legitur. Utrum simul Pars quoque II. da prodierit? nescimus.

Dicta Poëtarum, quæ apud *Joh. Stobæum* exstant, emendata & Latino carmine reddita ab *Hug. Grotio*. Paris. 1623; 4 o. *Liber rarus* (Suppl. T. II p. 16). Hanc editionem passim laudant Bibliographi (FABRICIUS Biblioth. Græcæ Vol. VIII, L. V, C. XXX, p. 690 sq., HAMBERGER l. c. T. III p. 282 sq., HARLES *Introd. in Hist. Linguae Græcæ* p. 515, &c.); in Biblioth. autem Acad. quæ servatur, vocatur *Ed. secunda auctior*, Paris. apud Nic. Buon 1625, 4:0, de qua nihil commemorant. Nobis, quibus altera illa præsto non est, de utriusque vel convenientia vel differentia, dicere nihil licet.

Philostorgii Ecclesiasticæ Historiæ — Libri XII, ex e-

stans sit, utrum hæc princeps, incastrata, emendata, aucta, splendida &c. verbo tangunt; haud parum adjumenti, ad raritatis ipsius momentum æstimandum, hujusmodi adspargendis judiciis allaturi (g). Quæ
E 2 res

dit. Jac. Gothofredi, Gr. & Lat. Genev. (*sumptibus Jacobi Chouet*) 1643, 4:o. *Editio prima admodum rara.* (T. III. p. 199). Exemplar Bibliothecæ Acad. habet a 1642 (qui & Epistolæ dedicatoriæ subscriptus legitur.) Non igitur debuit *Niceronum* (qui a. 1642 ille etiam exhibet) erroris castigare DENIS, *Grell. Bibl.* p. 591: utrum vero titulus sit recusatus, vel quo alio modo in exemplaribus variet? definire non valemus. Cæterum hoc loco observamus, eidem diligentissimo litteratori, cum editionem secundam *Dissertationum Conringii de Antiquitt. Academicis* (Helmst. 1674, 4:o) ut raram, recenseret (vid. *Grell. Bibl.* p. 449 sq.) editionem hujus operis tertiam, ab *Heumanno* curatam, Gottingæ 1739, 4:o, incognitam (quod valde miramur) fuisse videri? Dicit enim: *Eine neue Ausgabe, in welcher, aber mit Conringischen Geiste, die Supplemente in die Dissert. selbst eingeschaltet erschienen, würde ein loeswerthes Unternehmen seyn.* Utramque editionem possidet Bibliotheca Acad.

(g) Quibus dotibus eminent CLEMENT & DENIS (l. l. c. c.); vid. supra p. 18 not. (a). Pertinet huc etiam, ut technæ Bibliopolarum indicentur, novos titulos libris præfigentium, novasque editiones mentientium, aut veteres fraudulentè imitantium, ut fucum emtoribus faciant. Posterioris generis fraudem a *Serpilio*, Superintend. Regensburgensi commissam (qui libros *Serveti* de Trinitatis erroribus, & *Braschbellani* Indicem librorum expurgandorum furtim recuden-

res satis docet, quanto præstantiores haberi Indices debe-

dos curavit, veteri loco annoque impressionis mentito) indicat SCHELHORN *Anleit. für Biblioth.* I Th. p. 359 sqq: similemque in *Ogerii Ephemeridibus* furtim edendis nuper factam, tangit WARMHOLTZ l. c. T. I. p. 84. Prioris generis conatus frequentiores sunt (nec in nostra patria nuperis temporibus non facti), quam ut exemplis adducendis confirmari opus habeant; pauca tamen adjiciemus.

Franc. Guillimanni, de rebus Helvetiorum — Libri V; Friburgi Aventicorum ex offic. Typogr. M. Wilhelmi Mæss 1598, 4:0; novo titulo &c. præfixo, in quibusdam exemplaribus (quale Biblioth. possidet Acad.) perhibentur editi *Amiterni, sumptibus Raphaëlis Camilletti* 1623. De qua fraude cfr. *Denis* l. c. p. 521. Editioni *Iunii & Mareſchalli* Evangeliorum Versionis Gothicæ atque Anglo-Saxonice, quam *Dordrecht, typis & sumptibus Junianis excudebant Henricus & Johannes Essæi*, 1665, 4:0, postea alius præfixus fuit titulus, ubi tantum legitur: *Amstelodami veneunt apud Fansonio Waesbergios*, 1684. Cujus generis est exemplar Bibliothecæ Acad. (cfr. VOGT l. c. p. 269). Similiter THORM. TORFÆI *Series Dynastarum & Regum Daniæ*, Hafniæ 1702, 4:0, postea novum titulum hujusmodi accepit: *Universi Septentrionis Antiquitates, seriem Dynastarum & Regum Daniæ — exhibentes*. Hafn. 1705, 4:0. Utriusque generis exemplar Biblioth. Acad. possidet; posterioris illud, effigie etiam Friderici IV Dan. Regis ornatur.

Ad causam raritatis librorum singulorum quod attinet, non semper esse exploratu facillimam fatemur; sed sæpe commode satis investigatur: quumque in multis eadem soleat esse atque communis, nec illa admodum commemora-

debeant a viris profecti qui libros hujusmodi ipsi tractarunt historiamque eorum persecuti sunt, quam quorum conditores, non nisi aliorum oculis videntes, ex catalogis hinc inde conquisitis omnem suam collegerunt hujus generis cognitionem. Unde in eorum Indicibus vitia quoque ducum suorum typographica, locos annosque editionum falsos, titulos librorum aut mancos aut corruptos &c. haud raro offendas: multiplicem dubitationem bibliophilis afferentes (*h*). Ex

E 3

qui-

bilis (v. g. exemplorum impressorum paucitas), signo aliquo communi constituto, poterit facile indicari.

(*b*) Qualibus scatet Catalogus *Bauerianus*, usu cæterum commodissimus. Exempla quædam adferemus.

Puellarum decor (rectius *Decor Puellarum*), per Nicol. Jenfon 1461, 8:o, dicitur T. III. p. 267: *Primus liber in Italia impressus, hinc summe rarus Et vix a millesimo eruditorum visus*. Quæ exscripta sunt e *Vogtiano* Catalogo (p. 561), qui plures adducit assertionis suæ testes. Ostendit autem MEERMAN *Orig. Typogr.* T. II. p. 258, deceptos esse viros eruditos falsa anni nota, 1461 pro 1471; unde librum non esse *primum in Italia impressum*, facile colligitur.

Status aulæ Ferdinandi II Imperatoris, Lugd. Bat. apud Elzevir. 1637, 12:o (T. IV. p. 110). VOGTIO, qui citatur, audit: Status particularis Regiminis S. C. Majestatis Ferdinandi II, 24 o; 1. c. p. 643, ubi additum legitur: Libellus paucorum foliorum, editus in *Belgio ab Elzeviriis*, ut facile apparet, licet in titulo non legatur. Exemplar Bibliothecæ Acad. (pagg. 365) eundem plane quem *Vogtius* in-

quibus omnibus patet, quam locuples superfit Bibliotheca.

dicat, titulum præfert, sed annus impressionis expresse indicatur, 1637. Plures igitur libello dati videntur tituli?

Elmacini Hist. Saracenica, Lugd. Bat. 1625, in 4:o prodiisse, male docetur (Suppl. T. II. p. 43); quæ in *Folio* in Biblioth. Acad. adest.

Franc. Georgii Veneti de Harmonia mundi totius *Carmena* (legi debet *Cantica*) tria Parif. 1543 & 1546, Fol. (T. II. p. 21). Primo dubium videtur, utrum duæ ejusdem editionis partes a. 1543 & 1546 prodiisse, an diversas totius operis editiones, significare velit? Diversas vero esse Editiones, expresse dicit *VOGT*, provocans ad *Mylii* Memorabilia Biblioth. Jenensis p. 97. Deinde quamvis idem *VOGTIUS* (hoc loco etiam citatus) editionis antiquioris simul meminerit, Venetiis a. 1525 Fol. curatæ, hanc tamen, multo licet rariorem, *Bauerus* præterit, descriptam licet a *Götsio* (*Werkwörd. der K. Bibliothek zu Dresden* I B. p. 207). Cfr. *DENIS* *Garell*. Biblioth. p. 508 sq. qui neque ad *scripta Atheistica* (quibus librum adnumerat *Bauerus*, post *Biblioth. Vffenbachianam*, *Vogtium* &c.) pertinere docet, nomenque auctoris fuisse *Giorgi* vel *Zorzi* observat. Bibliotheca Acad. possidet edit. Parif. a. 1543.

Wolfg. Capitonis opus, quod a *Bauero* (Suppl. T. I. p. 302) vocatur *Institutionum lingvæ* Libri II, Basil. 1518, 4:o, recte vocari debet *Hebraicarum Institutionum Libri II* &c. Exemplum in Biblioth. Acad. servatur.

Courrayer (*le Pere*) Histoire du Concile de Trente, Amst. 1736, 4:o, Voll. II (Suppl. T. I. p. 408). Emendari hoc modo debet; *Sarpi* (Fra Paolo) Hist. du Concile de Trente, traduite avec des notes par Pierre François le Cou-

thecarum magnarum Præfectis (hominibusque eruditis loca habitantibus affluentia librorum illustria) materia, etiam hoc Bibliognosæ genere perficiendo de literarum studiosis atque amatoribus bene merendi.

§. VIII.

ayer. Tomes II. Amst. &c. An libris raris adnumerari debeat, sane nescio. Venerabilis *Bede* Operum Editio Basil. 1563 Fol. *prima* vocatur (Suppl. T. I. p. 189); sed antiquiorem (Ex officina Jodoci Badii Ascensii, 1521 Fol.) post *Catal. Biblioth. Buvianæ* (T. III p. 181) indicat HAMBERGER *Zuverlässige Nachrichten von den vornehmsten Schriftstellern* &c. T. III p. 522.

Henr. Giblet Histoire de Ré Lufignani, Libri XI. Bologna 1647, 4o. (Suppl. T. II. p. 109). Male Editor *Henricus Giblet* pro Auctore venditatur, quem *Jo. Franc. Loredanum*, Nobilem Venetum, fuisse, docet MEUSELIUS l. c. Vol. II. P. I. p. 99, ac miratur quo casu *Henr. Gibletus*, editor operis Italici, auctor illius in titulo versionis Francogallicæ dicatur? Sed hoc ex titulo libri Italici (quem ipsi MEUSELIO visum non fuisse credas?) negligentius inspecto homines haussisse, facile colligitur, qui in Exemplari Bibliothecæ Acad. talis est: *Histoire de Rè Lufignani. Publiée da Henrico Giblet Cavalier. Libri Undeci.* — Annorum a quibus incipiat, & in quibus desinat, mentio (*dall' anno 1180, fin al 1475*, apud MEUSELIUM) nulla occurrit: Auctor non nominatur; sed *Gibletus* se nomen editorem esse libri, a viro clarissimo conscripti, in Præfatione docet.

Methodus Indicum, de quibus hactenus disputavimus, concinnandorum, potest & solet illa quoque varia esse ac multiplex. Ut eos fileamus, qui nullo adhibito ordine libros raritatis splendoris &c. pretio insignes, suis versatos manibus, aut in thesauro suæ curæ commisso servatos, &c. vel obiter enumeratos vel diligentius recensitos dederunt (a); alii *Chronologicum* secuti ordinem, secundum ætates Librorum ac editionum eos disposuerunt (b); alii *alphabeticum* eundem præferentes, Lexicorum more copias has ordinarunt (c). Possis etiam *reali* (quem vocant) adoptato ordine, libros hujusmodi secundum classes artium atque disciplinarum dispositos enumerare. Negari nequit, sua cuique harum methodorum esse, ut commoda, ita incommoda. Ac ut Alphabetica illa, utentibus & ad opem hujusmodi Indicum confugientibus, com-

-
- (a) Quo consilio utuntur ex. g. GÖTZIUS, *Merkwürdigkeiten der K. Bibliothek zu Dresden*, I-III Band, Dresd. 1744, 45, 46, 40; BAUMGARTEN *Nachrichten von merkwürdigen Büchern*, I-XII Band, Halle 1752-1758, 80. Etc.
- (b) Sic MAITTAIRE, *Annales Typographici* (T. I-V, Hagæ Comit. 1719, 22; Amst. 1726, 33; Lond. 1741, 40); DENIS *Merkwürdigkeiten der Garelischen Bibliothek*, I Abtheil. multique alii.
- (c) Ita plerique, BAUER, CLEMENT, DENIS (II Abtheil) ENGEL, VOGT, WIDEKIND &c. Vid. supra §. VII, not. (a).

modissima sine dubio est ac adhibitu facillima; ita molestum est, quod ordinis diligenter servandi studium in causa fuit, cur imperfecta admodum hujus generis quædam molimina relicta sint, morte auctorum (qua interveniente copiarum quoque literariorum ab iis multo labore multisque impensis collectarum secuta fuit dispersio) operis filum abrupte (d). Cæterum, modo Registrum generale sive Index adjiciatur diligens alphabeticus, perinde sane fuerit quo libri ipsi recenseantur ordine; nec operæ esse pretium videtur, ut hujus in tali re accurate instituendi servandique causa, consilii ipsius perficiendi absolvendique spem discrimini exponendam putemus.

§. IX.

Propositum quidem nobis fuit, libris vel Fennice editis, vel in Fennia impressis, diligentius recensendis iis qui in *rariorum* vel *rarissimorum* numerum merito referuntur, opem ad hanc ditandam Bibliognosiae partem pro nostris quoque viribus conferre; sed quod intra limites Dissertationi nostræ præstitutos istam haud posse coërceri operam videremus, alienæ diligentiae hoc consilium exsequendum relinquere cogebamur: levem tantum ad illud adjuvandum

F

con-

(d) Hinc ex. g. Opus *Clementianum* (& *Witechindianum*) mancum habemus, multisque carere cogimur observationibus, quas diligentissimus hic Bibliognosta collegerat.

contulisse symbolam contenti. Observamus igitur primum, libros omnes ad res Fennicas pertinentes, ante medium seculi superioris, & plerosque ante initium tertii decennii seculi præsentis impressos, ad hoc genus esse referendos. Octennis scil. hostium, initio hujus seculi, crudelitas & dominatio, per rapinas, incendia atque ruinas grassantium, maximam partem literariarum, ut rerum aliarum, apud nos copiam attrivit, imo penitus destruxit. Libri apud nos lucem aspicientes, in binas fere dispesci debent classes: qui vel Latine, in eruditorum gratiam, vel Svecice in ordinum honoratiorum, ac Sveciæ totius incolarum usum emittuntur, & propagantur latius & diligentius conservantur; horum igitur plerumque uberior superest copia. Qui vero Fennice in plebis tantum nostræ usum confecti, ejus manibus traduntur; facilius pereunt, adeoque celerius rarefcunt: quique talis præterea argumenti sunt, ut paucos videantur esse emtores nacturi, exigua adeo plerumque imprimuntur copia, ut post decennii spatium fere evanuisse reperiantur. Literatorum civium pauci sunt, qui iis colligendis, adeoque ab interitu vindicandis, sumtum aut curam impendunt: Bibliothecas librorum Fennicorum in ipsa Finlandia frustra quæras; quin post conditam Aboæ Academiam, & Bibliothecam publicam ibidem institutam, ne in hanc quidem colligere sparsas & disjectas Fennicarum Literarum reliquias, aut postmodum edita monumenta reponere, turpis majorum negli-

negligentia curavit. Typis editum unicum eorum indicem universalem (at quam mancum!) habemus in viri de omni patriæ literatura immortaliter meriti, JOH. SCHEFFERI *Svecia Literata*, cui scil. operi *Appendicem* adjecit, in quo exhibentur *Finnicæ gentis Scriptores nonnulli* (p. 316-324): ac eorum tamen scriptorum quos ille recenset, quædam postea interierunt! Recentiori quidem tempore his monumentis colligendis operam singularem, (sed jam seram) impendit, dum in Finlandia degeret, Reverendiss. Archiepiscopus &c. CAR. FRID. MENNANDER; cujus industriæ nonnulla eorum quæ in Bibliotheca nostra Acad. jam servantur, certo exitio erepta debemus. Horum ex numero est libellus ABCdarius Fennice editus in Parœcia Tavastiæ *Pålkåne* a. 1719, 8:o, jam rarissimus (utpote cujus non nisi unicum hoc exemplar innotuit). Nempe cum sub longa Russorum dominatione, nulla in Fennia haberetur officina Typographica, omneque cum Svecia commercium esset interclusum, atque hinc penuria summa librorum omnium exstitisset ad pueros instituendos necessariorum: incola dictæ parœciæ, *Daniel Medelplan*, laudabili industria (Sacerdotum ejusdem Parœciæ excitatus hortatu & adjutus consilio) grave hoc civium suorum incommodum levare instituit, ac (ut solet necessitas esse diligens) rudimenta hæc puerilis doctrinæ incisis ligno tabulis excudit. Rudis quidem artis monumentum exhibuit; sed tale tamen, ut fini intento sufficeret attingendo (a).

liis constat XIV, plagula (arf) i cum dodran-
te (b).

In numero librorum a primis Ecclesiæ Fennicæ
doctoribus Euangelicis editorum, quos l. c. recenset
SCHEFFERUS (c), desideratur Catechismus Fennicus
Pauli Juusten, quem PALMSKIÖLDIUS sub hoc titulo
pro-

(a) Atramentum etiam, licet dilutius, nec ad veram impres-
sorii indolem compositum, tolerabili tamen est nigredine.
Ac ne quid solitorum ad puerorum diligentiam excitandam
desideraretur adjumentorum, Galli etiam Gallinacei figura
in ultima pagina expressa cernitur.

(b) Titulus libelli, qui historiam ejus simul exhibet, talis est:
*Lasten Paras Tavara, elli ABC-Kirja, joca on suuren
torpen täbden leicattu Puubun ja Pälkänen Seuracunnan
Saarnamiesten toimituxen kautta, Prändetty Pälkänellä
Daniel Medelplanilda Tauralan Kylässä 1719* (H. e. Pue-
rorum optimus Thesaurus, sive Libellus Alphabeticus, qui
est magnæ necessitatis causâ incisus ligno & Pälkänenis
Parociae Sacerdotum cura impressus in Pälkäne a *Daniële
Medelplan*, in pago Taurala 1719). Primam hujus libelli
notitiam dedit Reverendiss. MENNANDER, in *Orat. de Sy-
nodis & speciatim Diœcesanis Aboënsibus, quam in con-
ventu Synodali Aboæ, die XXVI Febr. a. 1773 habuit*;
(Aboæ eod. anno impressa, 4:o p. 55 not. (1). Cfr. etiam
Bibliotheca CAROLI FRID. MENNANDER (Upi. 1788, 2:o),
Libri in 2:o p. 175, n. 3744.

(c) Horum singulorum, atque omnium adeo librorum ad Ec-
clesiæ Fennicæ usum publicum editorum, uberiolem dili-

prodiisse testatur (d): *Catechismus, Suomenkielen tulkitus* udistettu ja Jumalisten ja caunisten rukousten ja Kiitos sanain causa enätty ja Surella visudella koottu Suomalaiſten hyväxi ja jöcapäiväſexi tarpexi, sekä cotona että matkas. Paulus Justen Aboen. a. 1574, 8:o. In fine legitur: *Tulkittu jures fangiuxes olles, mutta painettu Stocholmisa Amund Lauritzan pojalda, anno 1574.* Vereor ne ita jam perierit, ut nullum omnino ejus exemplar superſtes reperiatur: nobis certe inveſtigari haecenus non potuit.

De Editionibus *Bibliorum Fennicorum*, cum integrorum, tum certarum partium, ex instituto agitur in Foliis hebdomalibus Aboënsibus (*Tidningar utgifne af et Sällskap i Åbo*) a. 1778, N:o 12-23, p. 92-175, passim (e).

Docet ALNANDER (*Hist. artis Typogr. in Suecia*) C. IV, §. II, p. 98, Regem Glor. mem. Gustavum
F 3 Adol.

gentioremque exhibet notitiam *Oratio Reverendiss. MENANDER habita in Conventu Synodali Aboæ 1775*: quam in lucem aliquando fore prodituram, spe gaudemus non inani.

(d) In præclaro *Archivo Palmſköldiano*, Bibliothecæ Acad. Upsalienſi addito, *Biblioth. Sviogoth.* T. X, N:o 15; unde titulum verbotenus exſcripſit Dn. Præſes.

(e) Cfr. Cel. LÜDEKE *Allg. Schwediſches Gelehrſamkeits-Archiv*, I Th. p. 269--280, & SCHINMEIER *Gesch. der Schwed. Bibel-übers.* IV. St. I Deyl. p. 84--102.

Adolphum Typos Russicos confici jussisse, ac ut subditi sui in confinio imperii Russici degentes veræ religionis sensu imbuerentur, Catechismos aliosque huic negotio idoneos libros Russorum lingua & literis (puta Ecclesiasticis s. Slavonicis) edendos curasse: cui Typographiæ Russicæ præfectus fuit *Petrus von Selou* Germanus (f). Rarissimi hodie sunt libri omnes hujus generis ab eo impressi. Duo tantum exempla Bibliotheca possidet Academica. Alterum, Librum exhibet Alphabetarium, Russice & Svetice; nempe partium doctrinæ in hujusmodi libris proponi solitarum versio Svecana textui Russico e regione est adjecta: continet folia 14 (plagulas, arf, 3 cum dimidia) in 4:o; anno impressionis non significato, hæc tantum verba Typographus subscripsit: **Tryckt i Stockholm hos Peter Vanselaw.** Alterum exemplum continet *Catechismum minorem Lutheri*, Fennice, sed literis impressum veteribus Russicis, sive Slavonicis, editum Stockh. apud Pet. Vanselaw a. 1644, 8:o (g).

No-

(f) Diplomate Regio, dato d. 14 Aprilis 1625, ut ibidem docet ALNANDER; qui mortuo *Selowio* officinam hanc ab illius hæredibus Amstelodami fuisse divenditam, addit.

(g) Servatur quidem in Biblioth. Academica tertius etiam libellus Russicus, Alphabetarius atque catecheticus, in 8:o, cujus typi eandem prodere officinam videntur; sed cum primum folium desit, neque annum neque locum impressionis tuto investigare nobis licuit.

Notum est, superiori seculo Aboæ non modo Typographeum Academicum floruisse, biennio fere post Academiam hic conditam, instructum (*h*), sed etiam aliud, curæ impensisque Episc. *J. Gezelii* Senioris debitum (*i*): qui ipse indicem librorum ab a. 1665 ad a. 1686 in hac typographia sua impressorum edidit, a Nobil. STIERNMANNO *Aboæ suæ Literatæ* p. 71-77 insertam; quem Indicem, cum postea eadem officina (donec præ metu ingruentium hostium Stockholmiæ tandem transferretur) libros excudere pergeret, insigni facile possemus augmento supplere, nisi, quibus circumscribimur limites, hoc prohiberent consilium. Sed Tertiam, quæ in Finlandia seculo eodem instructa fuit, Officinam Typographicam, diligentissimo ALNANDRO penitus (quod miramur) ignotam, silentio præterire fas haud esse putamus; nempe *Wiburgensem*, ab Episcopo *Petro Bång* (ad imitationem diligentiae *Gezelianæ*) institutam (*k*), quam tamen R. mox Gymnasio, quod ibidem floruit, fuisse comparatam (*l*),
ac

(*b*) Cfr. ALNANDER l. c. p. 90, & Cel. BILMARK *Historia R. Academiæ Aboënsis* S. X. p. 52 sqq.

(*i*) Vid. ALNANDER l. c. p. 92, STIERNMAN *Aboæ Liter.* p. 71, & BILMARK l. c.

(*k*) Vid. STIERNMAN *Ab. Lit.* p. 79. Episcopatus autem muneris BÅNGIUS admotus fuit a. 1682.

(*l*) Hoc non tantum inde colligimus, quod Typographiæ hujus administratores sese R. Gymnasii appellant Typographos, sed inde maxime, quod *Carstenius* in oratione mox commemo-

ac ad expugnationem usque urbis per Russos factam, exercitam credimus, subsequuta postea ejus fata ignorantes. Quæ inde prodierunt scripta, raris hodie esse annumeranda, constat; quorum (licet nec magnū fuisse omnino numerum existimemus) pauciora nobis hactenus innotuerunt (*m*). Sunt autem hæc, quæ ordine chronologico recensemus:

Oratio Introductoria ad Gymnasii Wiiburgensis Rectoratum, de ejusdem Gymnasii anno quinquagesimo sive Jubilæo. Habita & dicta in gratissimorum Hospitum præsentia die 21 Augusti anni 1690, ore ac stylo *Petri Carstenii*, S. Theol. Lectoris Primarii & ArchiPræp. Wiiburgensis. Excusa per *Danielem Medelplanium* (*n*) Gymn. Wijnb. Typographum 4:o. Folia

18

anda, a. 1690 habita, inter beneficia Regia Gymnasio præstita, *Typographiæ* etiam meminit. Altera autem ejus Oratio, a. 1705 edita, excusa esse *Typis Gymnasii* expresse dicitur.

- (*m*) Non dubitamus, quin varia præterea scripta minoris molis ac momenti, (an libellos Alphabetarios, Catecheses, Cantiones Ecclesiasticas, ob Privilegium Gezelianum, excudere licuerit? non dixerimus) ex hac exierint Typographia: sed hactenus nostris sese subdixerunt oculis.
- (*n*) Nominis similitudo conjecturam suggerit, *Danielem* illum *Medelplan*, incolam paræciæ *Pålkåne*, qui libellum Alphabetarium Fennicum tabulis ligneis incidit (vid. supra p. 43, sq.) illius forte filium fuisse, adeoque in pueritia aliquam artis typographicæ sibi comparare potuisse cognitionem? Ipsum

18 (plagulae 4. cum dimidia), Epist. dedicatoria & gratulationibus connumeratis. Oratio ipsa, pro ingenio hujus viri, admodum inepta est; sed continet tamen quædam ad Urbis Gymnasiique Wiburgensis historiam pertinentia (o).

Kuningallisen Majestetin Instructioni, Kihlacundain Skrifvarille heidän Palveluxeins ja vircekains toimituxis ojennuxexi: Annettu Stockholmis, sinä 16 päivänä Locacuusa, vuonna 1689, mutta asken vuonna 1691 Suomexi Käätty. *Wiburisa* Präntetty *Daniel J. Medelsplanilda*, Cuningall. Gymnasiumin Kirjan Präntäjälä. 4:o (p).

Petri Bång Chronologia Sacra, - - - (q). *Wiburgi* a. 1694, typis impressa a *Matthia Syngman*, Reg. G. Gy-

enim hunc fuisse Typographum, qui artificio suo deserto, rus migraverit, vix credas?

(o) Ex. g. Literas exhibet Regis *Birgeri*, datas *Pninge* die 1 Oct. 1316, de quibus cfr. *Pauli Juusten* Chronicon Episcoporum Finlandensium Annot. illustratum (quod edere pergit Dn. Præses) p. 217; Urbis, Scholæ & Gymnasii Wiburgensis tangit quædam fata; fortitudinem Gymnasii hujus alumnorum contra Russos a. 1656 demonstratam celebrat (de qua cfr. *Tidn. utg. af et Sällskap i Åbo* a. 1776 N:o 20, p. 153 sq.), &c.

(p) H. E. Regia Instructio Scribis vel Rationariis Territorialibus (*Härads-Skrifware*) præscripta, Fennice conversa.

(q) Titulum plenius descriptum vide in *STIERNMANNI Aboa Liter.* p. 80.

Gymnasii ibidem Typographo. 4:o, Alphabetum 1, plagg. 2, præter Præf. De libro ipso judicare jam non vacat.

Breviarium Rhetoricum, sive compendiosa manu-ductio ad artificium oratorium, ex variis Rhetorum præceptis in usum Regii Gymnasii Wiburgensis collectum, ac denuo auctius priore completiusque editum (r) a M. *Arvido Alopæo*, Eloq. Lectore Ordin. Wib. A. 1698, impr. apud viduam Matth. Syngmanni, 8:o. -- Plagg. 4 cum dimidia (præter Ded. & Præf.). Vulgaribus hujus generis libellis similis.

Disputatio introductoria ad Professionem Theologicam de Prædestinatione ad vitam æternam; quam -- disquisitioni publicæ in R. Gymnasio Wiburgensi, -- submitit *Matthias Martinus* (s), Respondente Gustavo Nehrman, Studiofo Ab. ad diem -- 10 Apr. 1699. Wib. exc. ap. viduam M. Syngmanni, 8:o. Plagg. 2. cum dimidia. (Habet hanc etiam Cel. *LIDÉN Catal. Dispp.* Sect. IV. p. 48).

Positiones Theologicæ de Angelis, quas in conventu Synodali -- sub moderamine -- Dn. Petri Laurbecchii -- Dioeces. Wiburg. Episcopi -- ventilandas exhibet

(r) Prior illa editio *ubi & quando* prodierit, ignoramus.

(s) Antea Logices & Phylices ibid. Lector fuerat; & tandem factus est Pastor atque Præpos. in *Haabo* Tavastiæ; auctor fuit *Hodegi Fennici* &c.

hibet *Jacobus N. Printz*, Pr. & Past. in Pyttis, Respondentibus -- Dn. *Andrea Orraeo*, Past. in Orimatila, *Zach. Sijdensnör*, Past. in Libelitz, *And. Teeth*, Sacell. in Randasalmi. Diebus 18 & 19 Jan. a. 1704. Wib. impr. ap. Vid. M. Syngmanni. 4:o. Plagulæ 2. (t).

Reſtoratus Gymnaſii Wiburgeniſis, Dicatus toti Dioceſis Wiburgeniſis S. Miniſterio a. 1704 & 1705 a *Petro Hend. Carſtenio*, Archipræp. & S. S. Theol. Lectore primario. Exc. Wiburgi typis Gymnaſii a. 1705, 8:o. Continet *Sermonem auſpicatorium in Reſtoratu Gymnaſii adeundo* d. 19 Aug. 1704 (paucis verbis), & *Sermonem finalem Reſtoratus* d. 16 Aug. 1705. Utriuſque (inſulſæ) materiem præbet Sigillum Gymnaſii. Oratio utraque conjunctim folia implet 7, & Epiſtola dedicatoria ad Clerum Dioceſeos *Wiburgeniſis*, folia 8 (ſ. plagulam).

Diſputatio Synodaliſ in Articulum I Libri Concordiæ, de Peccato Originis, quam ſub moderamine -- Dn. *David Lund* -- Dioceſis *Wiburgeniſis* Epiſcopi -- venerandi Cleri ſubmittit examini Præſes Mag. *Ericus Dahlman*, Eccleſiæ *Weckelaxenſis* deſign. Paſtor & Præpoſitus, Deſendentibus pariter -- Dn. *Zach. Zijdensnör*, Paſt. in Libelitz, *Henr. Portano*, Paſt. in *Wijtaſaari*, in R. Gymnaſio *Wiburgeniſi*,

(t) Celeberrimo *Lindén* ignotæ: in cujus itaque *Catalogo Diſputationum*, Sect. V, nullæ *Synodales Wiburgeniſes* comparent.

fi, diebus -- 18, 19 Jan. 1709. Wib. imprimebat *Thomas Abbor*, Gymnasii Typogr. 4:o. (t). Plagg. 3 cum quadrante (u).

Nomina Typographorum expressimus, ut hic Indiculus Supplementi vice ad ALNANDRI *Hist. Typogr.* fungi simul posset.

(u) Addit his Nobil. STIERNMAN *Ab. Lit.* p. 20, ad Opuscula Episc. *Bångii* pertinentem Concionem Funebrem in Satrapam Careliae Bened. Mellin (ex Pl. XXVII: 5 & 6), excusam Wiburgi 1691, 4:0: quam non vidimus.

Errata.

Part. Prioris §. V lin. 5, *non* deleatur. §. VI lin. 6, *alias* leg. *alias* aliis.

